

200 ÅR GAMMEL LÆREBOK I MINERALOGI

"Forsøg til Mineralogi for Norge" av professor Morten Thrane Brünnich må man forutsette i sin tid var et både nyttig og velaktet skrift for alle som syslet med mineraler og bergmannskunster her i landet. Boken utkom i Trondheim (Trondhiem) i 1777 og var prisbelønnet "formedelst Hans Kongel. Høyheds Arve-Prinsens Gævmildhed", som det står på tittelbladet.

200 år senere er dette verk, som nærmest må karakteriseres som en grunnbok i minerallære, nylig utkommet på nytt i en såkalt faksimile i den kulturhistoriske serien med gamle fagbøker og skrifter som utgis av hovedbibliotekar Knut R. Thalberg ved NTH i Trondheim. Boken er nr. 41 i denne noe usedvanlige serien som ble startet i 1960.

Professor Brünnichs navn er det vel de færreste utenom fagkretsen som kjenner idag. Han var født i København i 1737 og tok sin teologieksamen der i 1770. I 1965 ble han utnevnt til lektor i naturhistorie og økonomi ved Københavns universitet. Professortitelen kom til noen år senere.

Brünnich var en meget allsidig begavelse, og både en fugleart og en plante-slekt er oppkalt etter ham. På en studiereise i Europa - med kongelig understøttelse - kom han til å besøke en rekke bergverk i England, Ungarn og Tyskland, og etter hvert ble det mineralogien som opptok ham mest. Det var i egenskap av lærd mann på dette felt at han skulle få mye å bestille med norsk bergverksdrift. I årene 1772 - 75 befant han seg således på Kongsberg, som medlem av en kommisjon, og i 1788 kom han tilbake for å studere forholdene ved de sønnenfjeldske gruver og bergverk. I 1789 ble han utnevnt i embetet som "Oberbergcommissair" og senere "Oberberghauptmand". Han dro ikke tilbake til Danmark før 1814 - og døde i sin hjemby København i 1827.

Hans "Forsøg til Mineralogi..." røper at vi har med en kunnskapsrik systematiker å gjøre, men også en herre med stor praktisk innsikt i den materie han behandler. Boken gir en kort beskrivelse av en rekke metaller og stenarter, deres sammensetning og egenskaper - og nytte-aspektet er aldri langt unna.

At vi i våre dager sitter inne med mer omfattende og presise kunnskaper på mineralogiens område enn for to hundre år siden, er ganske opplagt. Likevel er det imponerende hvor stor viten Brünnich og hans likemenn hadde om denne side av vår natur.

Den hendige faksimileutgaven av boken som nå foreligger er festlig og tankevekkende lesning, noe datidens språklige stil også gjør sitt til, for

geologer, bergstudenter og andre med direkte befatning med faget må en slik bok gi et verdifullt historisk perspektiv bakover til en epoke da mineralogien var i rivende utvikling og det kanskje ble stilt like store forventninger til bergverksdriftens gunstige innvirkning på vår samfunnsøkonomi som tilfelle er med oljevirkksomheten i våre dager.

For geologer, bergstudenter og andre med direkte befatning med faget, må en slik bok gi et verdifullt historisk perspektiv bakover til en epoke da mineralogien var i rivende utvikling og det kanskje ble stilt like store forventninger til bergverksdriftens gunstige innvirkning på vår samfunnsøkonomi som tilfelle er med oljevirkksomheten i våre dager.

Jeg synes ikke det er rettferdig å avslutte denne omtale uten å ta med en smakbit fra boken og velger da forfatterens innledning til avnittet om metallet kopper: "Et rødt, tèt, velklingende Metal, som næst Guldet og Sølvét lader sig mest udhamre, men eyer mindre Haarhed og Fiærkraft, end Jernet. Dette skiærer Kobberet, men Kobberet skiærer alle øvrige. Det anløber fort i luften, og i Tiden irrer det, og overdrages med en grøn Rust; hvilket befordres ved Ludsalter, Syrligheder, Olier og Dyrenes vædsker. Det glødes hastigt, smelter langsomt og giver Luen en grønlig og blaa-agtig Farve, uden synderlig at tabe noget. Det kand ved en sagte og aaben Ild og lang Tid brændes til en rød Kalk. Ved stærk Smelte-Ild og Luftens Adgang gaer det efterhaanden bort i Dampe og forbrændes til Slagge. ...."

Velbekomme, I Videbegjærlige.

Professor M. Th. Brünnich: "Forsøg til Mineralogie for Norge" Trondhiem 1777.

Utgitt i faksimileutgave i serien "Facsimilia Scientia et Technica Norvegica/Trondheim 1977 - v/Knut Thalberg.

Pris oppgitt til ca. kr. 40,-
Innsendt uten kildeangivelse.
Skrevet av Kåre A. Thorsvik.

Forsøg
til
Mineralogie
for Norge

af
Professor M. TH. BRÜNNICH

Et Pris-Skrift
betænket faksimiltrykt

Hans Kongel. Højheds
Arve-Prinsens
Gævmildhed

af
Det Kongl. Norske Videnskabers
Selskab og paa dets Betøftning udgivet
til almindelig Brug.

Trondhiem, 1777.
trykt hos Jens Christensen Wiibing.